

אולימפיאדת הלשון העברית החמישית

של החוג ללשון העברית ולבלשנות שמית

תשפ"ו

שאלון הגמר – לומדי עברית

תיכון | כיתות י'-י"ב

שם פרטי ומשפחה: _____

ביתה: _____ בית ספר: _____

הנחיות: קראו את השאלות בקפידה. יש לכתוב את התשובות על דפי
השאלונים בכתב ברור.

מותר להשתמש בעט או בעיפרון.

****אין להשתמש בחומרי עזר****

****שימו לב: עשויות להתקבל תשובות נוספות כתשובות נכונות בהתאם**

לשיקול הדעת של חברי צוות האולימפיאדה**

1. האקדמיה ללשון העברית מזמינה בכל שנה את דוברי העברית לבחור את מילת השנה. השנה (תשפ"ו) בחרו אלפים במילה 'הביתה'.

יש רק משפט אחד שבו אפשר לכתוב 'הביתה'. מהו?

- א. _____ מחכה לך.
- ב. מחכים לך _____.
- ג. לך _____, מחכים לך.
- ד. מחכה לך _____.

תשובה: ג

הסבר: הביתה = לבית. אפשר לומר: לך הביתה או לך לבית. במשפטים האחרים אין משמעות "כיוון".

2. רון הלך לראיון עבודה, והתבקש לומר על עצמו גם תכונות חיוביות וגם שליליות. הוא אמר את התכונות הבאות: טוב לב, יושר, עצלנות, חביבות.

איזה משפט הכי הגיוני שייכתב עליו בסיכום הראיון:

- א. הוא איש טוב לב, יושר, עצלן - אבל חביב.
- ב. הוא איש טוב לב, יושר, חביב - אבל עצלן.
- ג. הוא איש יושר, חביב, עצלן - אבל טוב לב.
- ד. הוא איש חביב, טוב לב, עצלן - אבל יושר.

תשובה: ב

הסבר: הכי הגיוני לומר ברשימה אחת את התכונות הטובות ואחרי המילה 'אבל' המביעה הסתייגות לומר את התכונה האחת השונה מהן, השלילית.

3. שאלו את שקד "מה השעה?" בשעות שונות של היום. היא ענתה תמיד בעברית נכונה. מצד העברית, אחת התשובות שלה שונה מהאחרות.

א. איזו תשובה שונה מהאחרות?

- א. השעה שבע חמישים ואחת.
- ב. השעה שמונה ועשרה.
- ג. השעה אחת עשרה שלושים ושמונה.
- ד. השעה שש עשרים וקמ"ש.

ב. במה היא שונה מהאחרות?

תשובה: ב

הסבר: רק בתשובה ב שם המספר הוא בזכר – "עשרה" ולא "עשר". המספר מתייחס לדקות, ולכן השימוש בזכר לא ברור. הוא כנראה שריד לתקופות שבהן השתמשו במילים אחרות, למשל במילה 'רגע', ולכן המספר בזכר.

4. ביטויים

<p>א. איזה ביטוי אפשר לראות בציור?</p> <p>השף _____</p> <p>א. נשאר רעב. ב. שמח בחלקו. ג. מגיש אוכל. ד. הולך למטבח. ה. מתנהג יפה.</p>	<p>ב. אתם צריכים לכתוב ביטוי באותה משמעות של הביטוי הקודם, אבל על נשף:</p> <p>ה _____</p>
--	--

תשובה: א. הסנדלר הולך יחף. ב. השף נשאר רעב

הסבר: השף נשאר רעב, הוא מבשל לכולם אבל הוא עצמו לא אוכל, בדיוק כמו הסנדלר שמכין לכולם סנדלים ונעליים אבל הוא הולך בלי סנדלים ונעליים, יחף.

5. יוני הוא ספָּרן, לירן הוא ספָּר, מירי היא סוּפֶּרֶת ונטלי היא מְסַפֶּרֶת סיפורים. ארבעתם נפגשו בבית קפה. הם דיברו על ספָּרִים.

א. מי הכי הגיוני שהשתעמם בפגישה?

- א. יוני
- ב. לירן
- ג. מירי
- ד. נטלי

תשובה: א. לירן

הסבר: יוני, מירי ונטלי מתעסקים בעבודתם בספרים, ואילו לירן גוזר לאנשים את השיער, הוא לא מתעסק בספרים בעבודתו בכלל.

ב. הבן של מירי לא הצליח להירדם. מירי הציעה לו לספור כבשים.

משמעות השורש בשם הפועל "לספור" במשפט הזה:

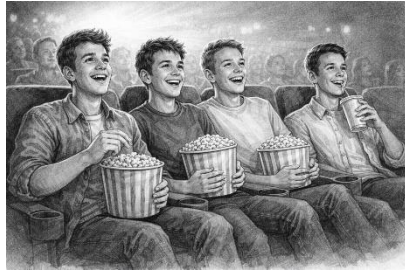
- א. היא כמו במקצוע – ספָּרן.
- ב. היא כמו במקצוע – ספָּר.
- ג. היא כמו במקצוע – סוּפֶּרֶת.
- ד. היא כמו במקצוע – מְסַפֶּרֶת סיפורים.
- ה. היא לא כמו אף אחת מהמשמעויות האלה.

תשובה: ה.

הסבר: השורש ספ"ר מעניין מאוד, ויש לו משמעויות שונות. המשמעויות של לספור שונה מכל המשמעויות הקודמות.

6. מתן אומר שהדבר שהוא הכי אוהב לעשות הוא ללכת לקולנוע עם חברים.

א. המילה **קולנוע** בנויה משתי מילים שקשורות לשני איברי גוף שונים.

המילה הראשונה היא _____, ואיבר הגוף שמתן והחברים משתמשים בו הוא _____.

המילה השנייה היא _____, ואיבר הגוף שמתן והחברים משתמשים בו הוא _____.

תשובה:

המילה הראשונה היא **קול**, ואיבר הגוף שמתן והחברים משתמשים בו הוא **אוזניים**.

המילה השנייה היא **נוע**, ואיבר הגוף שמתן והחברים משתמשים בו הוא **עיניים**.

ב. מה **בוודאות** נכון לומר?

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

א. יש רק שני דברים שמתן אוהב לעשות.

ב. יש רק דבר אחד שמתן אוהב לעשות עם חברים.

ג. יש כמה דברים שמתן אוהב לעשות.

ד. מתן אוהב ללכת לקולנוע לבד.

ה. החברים של מתן אוהבים ללכת לקולנוע.

תשובה: ג

הסבר: אם הדבר שהוא הכי אוהב לעשות הוא... אז יש כמה דברים שהוא אוהב

לעשות.

7. בכל משפט יש זוג פעלים מודגש. יש קשר בין כל זוג פעלים.

רק במשפט אחד אין אותו קשר. באיזה משפט?

- א. הצחקת אותי כל כך. צחקתי בלי הפסקה.
- ב. הם לא המציאו שום דבר חדש. הם מצאו דברים שאחרים כתבו והשתמשו בהם.
- ג. מי שגידל את העצים פה, עשה עבודה טובה. הם גדלו כל כך יפה.
- ד. מחר נאכיל את הדגים שלנו עוד פעם. הם כבר אכלו היום.
- ה. המתנה הזאת שימחה אותי כל כך. שמחתי מהמתנה, ועוד יותר מהמילים החמות.

תשובה: ב

הסבר: בארבע מזוגות הפעלים יש קשר של גרימה, למשל הוא הצחיק אותי ולכן צחקתי. רק בזוג הפעלים 'להמציא' ו'למצוא' אין קשר כזה.

8. לפי כוונת הביטוי "אין עשן בלי אש", נכון לומר ש:

- א. אם אין עשן אין אש.
- ב. אין אש בלי עשן.
- ג. אם יש אש יש עשן.
- ד. אם יש עשן יש אש.

תשובה: ד

9. יהודה עמיחי, משורר ישראלי ידוע, כתב באחד מהשירים שלו:

”שלושה בנים היו לאברהם: ישמעאל ויצחק ויבכה...”

רק בשיר של עמיחי 'יבכה' הוא הבן של אברהם. אין שם כזה ואין בן כזה בתנ"ך.

א. מה משותף לשלושת השמות של בני אברהם בשיר?

ב. יש בעברית שמות חדשים הבנויים באותה דרך.

איזה שם בנוי באותה דרך?

- א. תָּאִיר
- ב. דּוֹרִית
- ג. מַעֲיָן
- ד. יוֹנִית

תשובה: א. פעלים בעתיד ב. א. תאיר

10. בתנ"ך מספרים שלכוהן הגדול היו בגדים מיוחדים, אחד מהם היה החושן.

על החושן היו שמות 12 השבטים:

ראובן	שמעון	לוי
יהודה	יששכר	זבולון
דן	נפתלי	גד
אשר	יוסף	בנימין

כתבו את שם השבט, כמו בדוגמה - "שמעון":

שם השבט	על מי מדובר?
שמעון	דוגמה: הוא הקשיב + ון =
	א. אני ילד + לא שמאל =
	ב. ההפך מאין + כסף על עבודה =
	ג. הסתכלו + ילד =
	ד. שתי אותיות שכנות =

תשובה: א. בנימין = בן + ימין

ב. יששכר = יש + שכר

ג. ראובן = ראו + בן

ד. גד = האות ג ליד האות ד, הן שכנות.

11. יש משחק מילים שישראלים אוהבים: הם ממציינים שמות, ולפי השמות אומרים במה כל אחד עובד. למשל: **אלי קופטר ואבי רון** הם טייסים, **אנה ליזה** היא פסיכולוגית, **מיכה זק** הוא ספורטאי, **אישימוטו** הוא נהג מונית ביפן.

לפי השמות האלה, מה יכולה להיות העבודה של **מתי נשתו**?

תשובה: מלצר, טבח, ברמן

הסבר: צריך לחשוב על הגיית המילים ולא להסתכל על המילה הכתובה, וכך אפשר לראות שמסתתרות בהן המילים: אליקופטר, אווירון, אנליזה, מי חזק, מה תשתו.

12. באיזה משפט השימוש במילת היחס "ל" שונה מבמשפטים האחרים:

א. הוא אמר לי ללכת.

ב. הוא רץ לי לכביש.

ג. הוא הסביר לי את החומר.

ד. הוא כתב לי מכתב יפה.

ה. הוא נתן לי ספר.

תשובה: ב. הוא רץ לי לכביש.

הסבר: במשפט "הוא רץ לי לכביש" מילת היחס "ל" אינה מוצרכת, והיא אינה מייצגת משתתף הכרחי במשפט. למעשה מילת היחס במשפט מבטאת מעורבות או עמדה

רגשית של הדובר (יש הסוברים כי השימוש הוא בהשפעת היידיש). בשאר המשפטים מילת היחס "ל" היא השלמה מוצרכת לפועל במשפט.

13. אריק רצה לבחור דחליל שיעזור לו לגרש את הציפורים.

א. לפי המילים של כל דחליל, איזה דחליל הכי מתאים?

דחליל א	דחליל ב	דחליל ג	דחליל ד
ב ל	א מ	א ר	ע מ
ו כ	י ת	ת ע	ו פ
א א	ז ו	ן ב	פ ה
ו ן	ה ק	ו	ו
	ו	ת	
	ת		

תשובה: א. דחליל ד

הסבר: צריך לקרוא את המילים מלמעלה למטה ולא כפי שאנחנו רגילים בעברית מימין לשמאל.

ב. מה המשמעות הקרובה ביותר לפועל "לגרש"?

- א. להזמין מישהו לאכול
- ב. להביא מישהו הביתה
- ג. לומר למישהו ללכת
- ד. לשחק במגרש
- ה. לעזור לאחרים

תשובה: ג. לומר למישהו ללכת

14. אתמול חזרה קבוצת הספורטאים מתל אביב.

אפשר להבין את המשפט בשתי דרכים.

א. איזו מילה גורמת למשפט להיות דו-משמעי?

- א. אתמול
- ב. חזרה
- ג. קבוצת
- ד. הספורטאים
- ה. מתל אביב

ב. הסבירו:

תשובה: ה

הסבר: לא ברור אם הקבוצה עצמה מתל אביב או שהיא חזרה מתל אביב.

15. הטבלה התבלבלה

יש בטבלה 16 מילים, אבל אין בה סדר:

פיל	ספר	קנגורו	שולחן
דרך	אבא	כיסא	בגד
אח	דוד	חתול	מקום
רחוב	ג'ירף	מלך	סבא

א. סדרו את המילים בארבע קבוצות, וכתבו מה המשותף לכל קבוצה:

שימו לב! אל תחשבו רק על משמעות המילים.

קבוצה א: _____, _____, _____, _____

המשותף: _____

קבוצה ב: _____, _____, _____, _____

המשותף: _____

קבוצה ג: _____, _____, _____, _____

המשותף: _____
קבוצה ד: _____, _____, _____, _____
המשותף: _____

תשובה:

קבוצה 1: קנגורו, ג'ירף, חתול, פיל

מה משותף? בעלי חיים

קבוצה 2: אבא, דוד, סבא, אח

מה משותף? בני משפחה

קבוצה 3: מקום, כיסא, שולחן, רחוב

מה משותף? כולם בזכר אבל ברבים סיומת -ות.

קבוצה 4: בגד, מלך, ספר, דרך

מה משותף? מלעליים

ב. אילו (=אם) המילה 'כלב' הייתה בטבלה, לכמה קבוצות היא יכולה להתאים?

א. קבוצה אחת

ב. שתי קבוצות

ג. שלוש קבוצות

ד. ארבע קבוצות

ג. הסבירו:

תשובה: ב. שתי קבוצות

הסבר: המילה 'כלב' שייכת לקבוצת בעלי החיים וגם לקבוצת המילעליים.

16. ביוון העתיקה השתמשו בשיטות ייחודיות שונות לרישום מספרים. לפניכם

כמה דוגמאות לשמות מספרים ביוונית עתיקה:

ios – 1 , pente – 5 , deka – 10 , hekaton – 100 , khilioi – 1000

השלימו את הטבלה שלפניכם: כתבו את המספר בספרות רגילות כמו בדוגמאות.

המספר ביוונית	המספר בספרות רגילות
$p^k k$	6000
$kp^h p$	
$kkhp^d d$	
hd	
$p^k p^h h d d p i i$	5627
hhii	

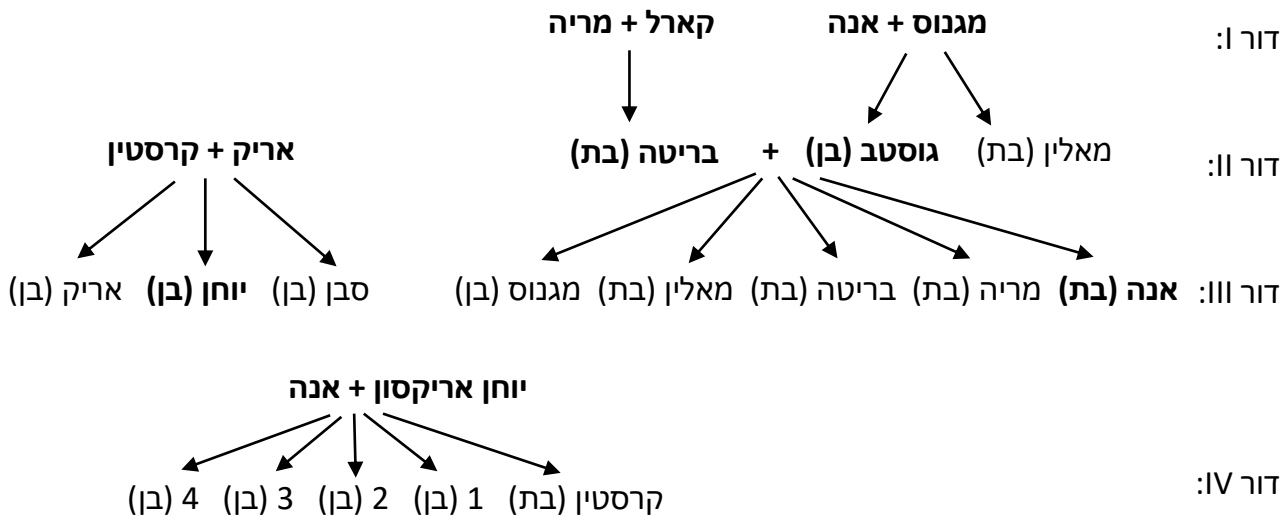
תשובה:

המספר ביוונית	המספר בספרות רגילות
$p^k k$	6000
$kp^h p$	1605
$kkhp^d d$	2160
hd	110
$p^k p^h h d d p i i$	5627
hhii	202

הסבר: האות הראשונה בכל שם מספר ביוונית מציינת את הערך המספרי השלם (i=1, p=5, d=10, h=100, k=1000). לפי שתי הדוגמות הנתונות בטבלה, אם יש אחרי

אות גדולה אות עילית מוקטנת, יש להכפילה בערך האות המוקטנת, ואם אין אחריה אות עילית המציינת הכפלה, יש להוסיף את ערכה למספר הכולל, למשל:
 $p^k = 5 * 1000 + 1000 = 6000$.

17. עץ משפחה בשוודיה במאה ה-18

שמות הילדים בעץ המשפחה כתובים לפי סדר הלידה, מימין לשמאל. זוגות נשואים מודגשים.

- א. מהם שמותיהם של הבנים של יוחן ואנה, המסומנים בספרות 1-4?
 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____
- ב. מהו שם המשפחה שלהם אם ידוע שהוא אינו זהה לשם המשפחה של אביהם?

תשובה: א. 1. אריק 2. גוסטב 3. יוחן 4. סבן
תשובה: ב. יוחנסון.

הסבר: מהשאלה מובן כי יש חוקיות במתן השמות במשפחה השוודית. כדי לגלות את החוקיות יש לבדוק אילו שמות חוזרים על עצמם:
 אנה: (1) הבת הראשונה של גוסטב ובריטה; (2) אם אביה.

מריה: 1) הבת השנייה של גוסטב ובריטה; 2) אם אימה.
בריטה: 1) הבת השלישית של גוסטב ובריטה; 2) אימה.
מאלין: 1) הבת הרביעית של גוסטב ובריטה; 2) אחות אביה.
מגנוס: 1) **הבן הראשון** של גוסטב ובריטה; 2) **אבי אביו**.
אריק: 1) **הבן השלישי** של אריק וקרסטין; 2) **אביו**.
קרסטין: 1) הבת הראשונה של יוחן ואנה; 2) אם אביה.

לפי חוקיות זו אפשר לדעת בוודאות:

הבן הראשון של יוחן ואנה נקרא על שם אבי אביו = אריק.
הבן השלישי של יוחן ואנה נקרא על שם אביו = יוחן.

כדי לגלות את שמותיהם של הבן השני והבן הרביעי יש לערוך הקבלה מלאה לבנות:

הבן הראשון = **אבי** אביו, הבת הראשונה = **אם** אביה.

הבן השני = ?, הבת השנייה = אם אימה.

הבן השלישי = **אביו**, הבת השלישית = **אימה**.

הבן הרביעי = ?, הבת הרביעית = אחות אביה.

לפי זה סביר להניח שהבן השני נקרא על שם אבי אימו (גוסטב), והבן הרביעי נקרא על שם האח הראשון של אביו (סבן).

שם המשפחה: באילן היוחסין מצוין שם המשפחה של אדם אחד: יוחן אריקסון. ידוע ששם אביו של יוחן הוא אריק, ומכאן אפשר להסיק ששם המשפחה מורכב משם האב + הסיומת 'סון' (= 'בן', כמו באנגלית son). אביהם של ארבעת הבנים הוא יוחן, ולכן שם המשפחה שלהם הוא יוחנסון.